

ГРУПУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА РІВНІ АР КРИМ

Срібна К.А., к.е.н., НАПКБ

Кредитний ринок в АР Крим структурно представлений філіями та відділеннями українських банків й банків з іноземним капіталом та місцевими банками, що якісно розрізняються як походженням і масштабами капіталу, так і своєю ресурсною та активною політикою. Українські банки та банки з іноземним капіталом з регіоном, в якому вони представлені своїми філіями та відділеннями, зв'язує лише приваблива кон'юнктура кредитного ринку. У разі проблем з ліквідністю або глобальної нестабільності вони прагнуть вивести з філій АР Крим свої активи. Проте в сприятливі періоди розвитку кредитного ринку в регіоні саме вони є головними постачальниками фінансових ресурсів в ресурсодефіцитні міста та райони АР Крим, стимулюючи в них ділову активність та значною мірою забезпечуючи потреби суб'єктів підприємництва в кредитах.

Воробйов Ю.М. [1, с. 27-31] відзначив, що активна інвестиційна політика комерційних банків може стати одним з найважливіших етапів реформування національної економіки, проведення її подальшої структурної перебудови і посилення інноваційного розвитку у всіх сферах економічної діяльності.

Калугин С.П. [2, с. 43-46] говорить про те, що, купуючи ресурси на вільному ринку кредитних ресурсів і продаючи їх підприємствам (фірмам), комерційні банки здійснюють прямий вплив на розвиток регіональної економіки. Евсеєнко С.В. і Купріянов Ю.В. [3, с. 48-50] підіймають питання, що зростання доходів і купівельної спроможності населення спричиняє за собою активнішу накопичувальну політику, зокрема шляхом збільшення обсягу депозитів і коштів на розрахункових рахунках і формування джерел банківських фінансових ресурсів довгострокового характеру.

Білобровський С. [4, с. 30-31] показує, що операції по кредитуванню є ключовими в роботі банків, на яких тримається прибуткова частина більшості банківських установ. Сухов М.І. [5, с. 9-11] говорить, що внаслідок великого неосвоеного потенціалу ринку послуг очікується збільшення темпів зростання банківського сектора, який супроводжуватиметься посиленням конкуренції.

Боровський В.Н. [6, с. 38-41] вважає, що одним з недоліків регіональної банківської системи АР Криму є нестабільність кількості банків. Сапунов М.К. [7, с. 46-49] відзначає, що низька кредитна активність банків може бути обумовлена чинниками ризику як з боку банків, так і підприємств.

Метою статті є групування банківських установ АР Крим за загальними активами, розміром капіталу й розміром зобов'язань та визначення рейтингу кожного банківського інституту регіону у групі найбільших, великих, середніх та дрібних банків.

На відміну від філій та відділень українських банків й банків з іноземним капіталом, банківські інститути регіону за рідким винятком кровно пов'язані з територією регіону: тут сформований їх капітал, населення і підприємства регіону забезпечують їх фінансовими ресурсами та формують їх кредитний ринок. Благополуччя банківських установ регіону принципово залежить від стану бізнесу і добробуту населення в регіоні. Таким чином, у регіональних та українських банків й банків з іноземним капіталом є фундаментальна відмінність: перші пов'язані з регіоном, других же у регіоні вабить, перш за все, прибуток. Що стосується Ощадбанка, то він є «фундаментальною» частиною банківської системи регіону через свою місію та статус. Саме він разом з іншими банківськими установами регіону забезпечує стійку роботу банківської системи в регіоні у періоди загальної нестабільності. Для аналізу особливостей динаміки розвитку банківських установ в регіоні, виділяються наступні підгрупи (таблиця 1).

На частку «найбільших» банківських установ припадає 79,34% активів, на частку «великих» — 15,19%. Усі банківські установи з активами нижче за середніх ми віднесли до групи «дрібних», на їх частку припало 1,83% активів банківських установ в регіоні. Банківські установи, що залишилися, утворюють перехідну групу «середніх» (близько 4% активів).

Особливості великих, середніх та дрібних банківських установ спричинені двома основними чинниками. Перший чинник виникає з природи банківської справи. Банківські установи заробляють прибуток, йдучи на ризик. Втрати, які спричинені такими ризиками, можливо управляти за допомогою диверсифікації. Відповідно, великі банківські установи можуть отримувати ті ж доходи від певного класу операцій, що і дрібний банк, але завдяки можливостям диверсифікації, ризику, пов'язані з такими операціями, будуть для великого банку менше, тому прибуток вищий. Саме цей чинник диктує консолідацію банківського сектора.

Природа другого чинника — у відносинах між банками та їх клієнтами. Клієнтам потрібні банківські установи для того, щоб відповідати їх потребам та забезпечити доступ до фінансових коштів. Чим ближчі відповідальні співробітники банку до осіб, що ухвалюють рішення від імені клієнтів, тим краще банк здатний задовольняти їх потреби. Чим сильніше розрив між клієнтом та банком, тим гірше банк здатний виявляти та задовольняти індивідуальні потреби клієнта. У разі збільшення розмірів та підвищення інституційної складності знижується гнучкість, необхідна у разі обслуговування індивіду-

Таблиця 1

Групування банків за загальними активами

№	Місце в рейтингу за загальними активами на 01.01.08	Назва	Загальні активи на 01.01.08, млн.грн.	Частка в загальних активах, %
Найбільші				
1	1	Приватбанк	1 914,69	15,77
2	2	Аваль	1 424,81	11,73
3	3	Промінвестбанк	1 112,97	9,17
4	4	Укрсиббанк	910,93	7,50
5	5	Укрсоцбанк	887,94	7,31
6	6	Укрексімбанк	871,06	7,17
7	7	Ощадбанк	727,37	5,99
8	8	Райффайзенбанк-Україна	579,13	4,77
9	9	Надра	508,46	4,19
10	10	Фінанси і Кредит	372,92	3,07
11	11	Укрпромбанк	323,38	2,66
	Всього за групою		9 633,67	79,34
Великі				
12	12	Форум	332,60	2,74
13	13	Альфа-банк	230,27	1,90
14	14	Укргазбанк	202,46	1,67
15	15	Південний	197,48	1,63
16	16	ВАБанк	199,69	1,64
17	17	Індекс-банк	181,74	1,50
18	18	ТАС-Комерцбанк	172,43	1,42
19	19	Правекс-банк	164,89	1,36
20	20	Мрія	162,40	1,34
	Всього за групою		1 843,96	15,19
Середні				
21	21	Родовід Банк	143,63	1,18
22	22	Морський транспортний банк	82,42	0,68
23	23	Тавріка	60,66	0,50
24	24	Київська Русь	60,13	0,50
25	25	Діамант	51,36	0,42
26	26	Агробанк	44,52	0,37
	Всього за групою		442,72	3,65
Дрібні				
27	27	Аркада	41,85	0,34
28	28	Міжнародний комерційний банк	37,78	0,31
29	29	АвтоАЗбанк	35,77	0,29
30	30	Легбанк	21,46	0,18
31	31	Український кредитний банк	21,39	0,18
32	32	Грант	15,93	0,13
33	33	ЧБРР	13,31	0,11
34	34	Об'єднаний комерційний банк	13,16	0,11
35	35	Український банк торг. співпраці	12,62	0,10
36	36	Морський	8,85	0,07
	Всього за групою		222,11	1,83
	Всього		12 142,46	100,00

альних клієнтів, що призводить до збільшення в структурі працівників банку тих, хто безпосередньо не забезпечує йому прибуток. Це — чинник, що негативно позначається на розмірі банку. У недавньому минулому великі транснаціональні банки демонстрували у своїй роботі різні недоліки, які спричинені вказаними чинниками. Таким чином, великим банкам необхідно сформувати механізми, які забезпечували б керівникам нижчої ланки гнучкість, яка дозволяє працювати з клієнтами, тобто банківським установам в регіоні необхідно передбачити механізми зниження ризику.

Не дивлячись на те, що групування банків за обсягами загальних активів дає уявлення про банківську систему АР Крим, проте не дає уявлення про особливості економіки регіону. Тому доцільно проводити групування за розміром капіталу (таблиця 2).

Таблиця 2

Групування банків за розміром капіталу

№	Місце в рейтингу за загальними активами на 01.01.08	Місце в рейтингу за розміром капіталу на 01.01.08	Назва	Капітал на 01.01.08, млн.грн.	Частка в капіталі, %
Найбільші					
1	1	2	Приватбанк	86,93	11,98
2	2	1	Аваль	115,40	15,91
3	3	13	Промінвестбанк	15,39	2,12
4	4	3	Укрсиббанк	57,70	7,95
5	5	24	Укрсоцбанк	5,39	0,74
6	6	4	Укрексімбанк	57,24	7,89
7	7	5	Ощадбанк	54,08	7,45
8	8	7	Райффайзенбанк-Україна	40,00	5,51
9	9	11	Надра	18,46	2,54
10	10	8	Фінанси і Кредит	32,23	4,44
11	11	6	Укрпромбанк	45,39	6,26
Всього за групою				528,22	72,81
Великі					
12	12	9	Форум	28,68	3,95
13	13	17	Альфа-банк	9,84	1,36
14	14	14	Укргазбанк	13,18	1,82
15	15	10	Південний	19,38	2,67
16	16	19	ВАБанк	8,60	1,19
17	17	15	Індекс-банк	11,63	1,60
18	18	12	ТАС-Комерцбанк	18,06	2,49
19	19	20	Правекс-банк	8,45	1,16
20	20	16	Мрія	10,39	1,43
Всього за групою				128,21	17,67
Середні					
21	21	21	Родовід Банк	7,69	1,06
22	22	27	Морський транспортний банк	3,84	0,53
23	23	26	Тавріка	3,92	0,54
24	24	31	Київська Русь	2,92	0,40
25	25	22	Діамант	7,69	1,06
26	26	25	Агробанк	4,61	0,64
Всього за групою				30,66	4,23
Дрібні					
27	27	23	Аркада	5,85	0,81
28	28	28	Міжнародний комерційний банк	3,39	0,47
29	29	32	АвтоАЗЗбанк	2,77	0,38
30	30	29	Легбанк	3,16	0,43
31	31	18	Український кредитний банк	9,70	1,34
32	32	34	Грант	2,69	0,37
33	33	33	ЧБРР	2,77	0,38
34	34	36	Об'єднаний комерційний банк	2,31	0,32
35	35	30	Український банк торг. співпраці	3,16	0,43
36	36	35	Морський	2,62	0,36
Всього за групою				38,41	5,29
Всього				725,50	100,00

За зміною рейтингу можливо судити про капіталізацію банківських інститутів (точніше, пов'язаних з ними фінансово-промислових груп). Капіталізація все ще залишається найслабкішим місцем регіональних банківських установ. Навіть в перспективі різкого посилювання вимог для достатності капіталу власникам багатьох банківських установ в регіоні дуже важко знайти вільні кошти для збільшення статутних фондів. Їм залишається максимізувати власний прибуток, працюючи на сегментах кредитного ринку з найбільшим ризиком, та шукати джерела субордінованих позик, а деяким — задуматися про пошук інвесторів та майбутнє злиття.

Стратегія розвитку банківських установ передбачає збільшення частки банківських активів у ВВП. Для того, щоб дійсно ВВП зросло удвічі, банківські активи (та банківський капітал) повинні за той же період зрости не менше ніж в три рази. Існує три способи збільшити банківський капітал: зовнішні інвестиції; нерозподілений прибуток; злиття (проте в цьому випадку ефект відчуватиметься лише окремими банківськими установами, але не усім банківським сектором). Всі три способи збільшення капіталу для банківських установ в регіоні істотно обмежені. У банківських установ в АР Крим низька прибутковість, через те вони не володіють високою інвестиційною привабливістю та не можуть нарощувати нерозподілений прибуток. Водночас злиття здійснювати надзвичайно непросто.

Уявлення для розмірів залучених коштів банківськими установами в регіоні дає групування за розмірами зобов'язань (таблиця 3).

Таблиця 3

Групування банків за розміром зобов'язань

№	Місце в рейтингу за загальними активами на 01.01.08	Місце в рейтингу за зобов'язаннями на 01.01.08	Назва	Зобов'язання на 01.01.08, млн.грн.	Частка в зобов'язаннях, %
1	2	3	4	5	6
Найбільші					
1	1	1	Приватбанк	1736,44	15,88
2	2	2	Аваль	1290,62	11,81
3	3	3	Промінвестбанк	987,89	9,04
4	4	4	Укрсиббанк	838,26	7,67
5	5	5	Укесоцбанк	805,02	7,36
6	6	6	Укрексімбанк	797,71	7,30
7	7	7	Ошадбанк	670,85	6,14
8	8	8	Райффайзенбанк-Україна	511,14	4,68
9	9	9	Надра	458,98	4,20
10	10	10	Фінанси і Кредит	333,81	3,05
11	11	12	Укрпромбанк	274,03	2,51
Всього за групою				8704,76	79,63
Великі					
12	12	11	Форум	299,04	2,74
13	13	13	Альфа-банк	217,26	1,99
14	14	14	Укргазбанк	185,41	1,70
15	15	16	Південний	173,87	1,59
16	16	15	ВАБанк	175,18	1,60
17	17	17	Індекс-банк	168,64	1,54
18	18	19	ТАС-Комерцбанк	150,17	1,37
19	19	18	Правекс-банк	152,33	1,39
20	20	20	Мрія	142,40	1,30
Всього за групою				1664,28	15,22
Середні					
21	21	21	Родовід Банк	129,71	1,19
22	22	22	Морський транспортний банк	71,70	0,66
23	23	24	Тавріка	54,08	0,49
24	24	23	Київська Русь	55,78	0,51
25	25	25	Діамант	41,93	0,38
26	26	26	Агробанк	39,62	0,36
Всього за групою				392,82	3,59
Дрібні					
27	27	27	Аркада	33,54	0,31
28	28	28	Міжнародний комерційний банк	33,00	0,30
29	29	29	АвтоЗАЗбанк	29,93	0,27

1	2	3	4	5	6
30	30	30	Легбанк	17,46	0,16
31	31	34	Український кредитний банк	9,62	0,09
32	32	31	Грант	11,31	0,10
33	33	33	ЧБРР	9,77	0,09
34	34	32	Об'єднаний комерційний банк	10,85	0,10
35	35	35	Український банк торг. співпраці	8,69	0,08
36	36	36	Морський	5,46	0,05
	Всього за групою			169,64	1,55
	Всього			10931,50	100,00

Слід зазначити, що розміри загальних активів банківських установ в регіоні практично у всіх випадках визначають розміри залучених коштів банківськими інститутами в АР Крим.

Інвесторів цікавить, як виглядатиме прибуток на акційний капітал (ROE) у разі вкладення в банк порівняно з іншими інвестиційними варіантами. Середня прибутковість для українських банків в 2004 році склала 19%. За той же період ефективні банки з країн Східної Європи забезпечили показник ROE на рівні 30%, а віддача від вкладень у промислові активи навіть вища, ніж 30%. Тому, виходячи з фактичної або нормативної (прогнозуємої) прибутковості, ні нейтральні, ні зовнішні інвестори зацікавлені в банківському секторі не будуть.

Причина, за якою іноземний інвестор придбає регіональний банк, пояснюється тим, що банк може управляти потоком грошових коштів групи компаній, пов'язаних один з одним. Важливим чинником в даному випадку є те, що інститут, що має ліцензію на здійснення банківських операцій, може надавати «банківські позики», які з економічної точки зору ефективніші, ніж різноманітні позики, вказані для небанківських компаній. Якщо групі належить банк, то саме група, а не банк, займається управлінням ризиками. Тому у банку немає економічних стимулів для збільшення свого капіталу. Дійсно, для того, щоб ризики не виходили з під контролю групи, доцільно мати невеликий банк.

ВИСНОВКИ

Однією з проблем подальшого розвитку банківських установ в регіоні є дефіцит ресурсів. У більшості з них відсутні кредитні рейтинги, що заважає залученню коштів. А це могло б принести їм необхідні строкові ресурси, такі необхідні для кредитування як корпоративних, так і приватних позичальників. Адже внески населення, які є головним джерелом ресурсів банківських установ в регіоні, поки ще вважаються коштами «до запитання». Крім того, самі доходи населення в середньому зростають набагато повільніше, ніж розвивається кредитний ринок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробьев Ю.Н. Банковская система Украины: состояние и перспективы // Экономика и управление — 2004. — №4-5. — С. 27-31.
2. Калугин С.П. Банковские кредиты — экономике региона // Деньги и кредит — 2002. — №9. — С. 43-46.
3. Евсеенко С.В., Куприянов Ю.В. О взаимодействии региональных органов власти и финансово-кредитных структур // Деньги и кредит — 2004. — №1. — С. 48-50.
4. Білобровський С. Окремі аспекти системи оцінки кредитного ризику банками // Економіка, фінанси, право — 2002. — №3. — С. 30-31.
5. Сухов М.И. Рыночная дисциплина и взаимоотношения органа банковского надзора с кредитными организациями // Деньги и кредит — 2003. — №6. — С. 9-11.
6. Боровский В.Н. О роли банковской системы в развитии экономики Автономной республики Крым // Экономика Крыма — 2003. — №6. — С. 38-41.
7. Сапунов М.К Проблемы участия региональных банков в инвестировании экономики // Деньги и кредит — 2002. — №9. — С. 46-49.